

योग महाविद्यालय, नाशिक

विषय	पृष्ठ क्र
०१) स्थापना	०२
०२) महाविद्यालयातील अभ्यासक्रम	०३
०३) प्रवेश प्रक्रिया अभ्यासक्रम कागदपत्रे	०४
०४) आवश्यक कागदपत्रे	०५
०५) योगशास्त्र पदविका अभ्यासक्रम	०७
०६) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम (B.A.)	०८
०७) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम सत्र - १	०९
०८) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम सत्र - २	१०
०९) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम सत्र - ३	१२
१०) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम सत्र - ४	१३
११) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम सत्र - ५	१४
१२) योगशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम सत्र - ६	१५
१३) योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम (M.A.)	१६
१४) योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम सत्र-१	१७
१५) योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम सत्र-२	१८
१६) योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम सत्र-३	१९
१७) योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम सत्र-४	२०

योग महाविद्यालय

स्थापना ---

१९८३ साली योग विद्या गुरुकुलची स्थापना करण्यात आली. याद्वारे संस्थेच्या सर्व अभ्यासक्रमांची परीक्षा घेऊन प्रमाणपत्रे दिली जातात. संस्थेतर्फे वर्षातून दोनदा योग संमेलन आयोजित केली जातात. राष्ट्रीय योग संमेलनास देशातून व आंतरराष्ट्रीय योग संमेलनास संपूर्ण विश्वातून साधक सहभागी होतात. योग विद्या गुरुकुलला केंद्र सरकारच्या 'आयुष', केंद्रीय मंत्रालय विभागाची मान्यता मिळाली आहे.

योगशास्त्राचे महत्त्व आता समाजातील सर्व घटकांनी जाणले असून योग हा प्रत्येकाची जीवनावश्यक गरज झालेला आहे. म्हणूनच योगशास्त्राचा प्रचार आता संपूर्ण जगभरच सुरू झालेला आहे.

शैक्षणिक क्षेत्रात योगाचे महत्त्व लक्षात घेऊन संस्थेने २०१३ मध्ये योग महाविद्यालयाची स्थापना केली.

कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय
रामटेक- नागपूर द्वारा एम.ओ.यु. अंतर्गत योग महाविद्यालय
जोडलेले आहे.

योग महाविद्यालयात, खालील अभ्यासक्रम उपलब्ध आहेत-

योगशास्त्र पदविका (Diploma in Yogashastra)

योगशास्त्र पदवी (B. A. Yogashastra)

योगशास्त्र पदव्युत्तर (M. A. Yogashastra)

सलग तीन वर्षांपासून महाविद्यालयाचा निकाल १००%
लागला आहे. उच्च विद्याविभूषित व अनुभवी प्राध्यापकवृंद,
सुसज्ज ग्रंथालय, योगानुकूल वातावरण, भव्य सभागृह,
प्रशस्त इमारत, आनंदी वातावरण ही महाविद्यालयाची
वैशिष्ट्ये आहेत.

शैक्षणिक सहल, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय योग संमेलन
यासारखे उत्कृष्ट व उपयुक्त कार्यक्रम महाविद्यालयात
आयोजित केले जातात. प्रतिवर्षी योग महाविद्यालयाचे विद्यार्थी
विद्यापीठाच्या गुणवत्ता यादीत येतात, हे महाविद्यालयाचे
वैशिष्ट्य आहे.

प्रवेश प्रक्रिया

१) दिनांक : -- महाविद्यालयाची प्रवेश प्रक्रिया मे महिन्याच्या दुसऱ्या आठवड्यापासून सुरू होते. महाविद्यालयाच्या कार्यालयात अभ्यासक्रमांची माहिती पुस्तिका, नोंदणी अर्ज, प्रवेश अर्ज उपलब्ध आहे.

२) संपर्क सूत्र : -- १) प्रा. अतुल तरटे

भ्र.:- ९८५००३७२६३

२) कार्यालय -दूर (०२५३) २३१८०५०

३) प्रवेश :--नोंदणी अर्ज (Enrollment Form) व प्रवेश अर्ज (Application Form) घेतल्या दिवसापासून १५ दिवसांच्या आत सुवाच्य अक्षरात भरून आवश्यक कागदपत्रांसहित व अपेक्षित शुल्कासहित (तीन पासपोर्ट साईज फोटो) कार्यालयात जमा करणे अपेक्षित आहे.

४) प्रवेश प्रथम चेईल त्याला प्रथम प्राधान्य या तत्वावर दिले जातील. प्रवेशाची संबंधित अभ्यासक्रमाची शैक्षणिक पात्रता अर्जद्वारे पूर्ण करणे बंधनकारक आहे. प्रवेशाचे सर्व अधिकार महाविद्यालयाच्या व्यवस्थापनाचे असतील.

आवश्यक कागदपत्रे --

योगशास्त्र पदविका -(Diploma in Yogashastra)

*** तीन पासपोर्ट साईज फोटो**

- १) १० वी गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (शु - अंश्रीशिव) - ३ प्रती
- २) १२ वी गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (शु - अंश्रीशिव) - ३ प्रती
- ३) महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला (शु + जीळसळपत्र द.उ.) मूळप्रत.
- ४) १२ वी समकक्ष परीक्षा उत्तीर्ण गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (शु - अंश्रीशिव) - ३ प्रती

५) विवाहित महिलांनी मॅरेज व गॅजेट सर्टिफिकेट (Marriage + Gadget Certificate) जोडावे.

६) शिक्षणास खंड असल्यास गॅप सर्टिफिकेट (Affidavit) जोडावे.

७) जातीचेप्रमाण पत्र जोडावे (आवश्यक असल्यास)

योगशास्त्र पदवी -- (B.A. Yogashastra)

*** तीन पासपोर्ट साईज फोटो**

- १) १२ वी गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (xerox - Attested) - ३ प्रती
- २) १२ वी गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (xerox - Attested) - ३ प्रती
- ३) किंवा १० + २ (सबकाबमान्य २ वर्ष पूर्ण वेळ अभ्यासक्रम पूर्ण) गुणपत्रक - ३ प्रती
- ४) किंवा ११ + १ (समकक्ष अभ्यासक्रम पूर्ण) गुणपत्रक - ३ प्रती
- ५) महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला (xerox + Original T.C.) मूळप्रत.

६) विवाहित महिलांनी मॅरेज व गॅड्जेट सर्टिफिकेट (Marriage + Gadget Certificate) जोडावे.

७) शिक्षणास खंड असल्यास गॅप सर्टिफिकेट (Affidavit) जोडावे.

८) जातीचेप्रमाण पत्र जोडावे (आवश्यक असल्यास)

योगशास्त्र पदव्युत्तर - पदवी -- (M. A. Yogashastra)

* तीन पासपोर्ट साईज फोटो

१) १० वी गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (xerox - Attested) - ३ प्रती

२) १२ वी गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (xerox - Attested) - ३ प्रती

३) F.Y., S.Y. , T.Y. गुणपत्रक झेरॉक्स अटिस्टेड (xerox - Attested) - ३ प्रती

४) कालिदास पदविका गुणपत्रक किंवा योगशिक्षक (योग विद्या गुरुकुल) गुणपत्रक - ३ प्रती

५) महाविद्यालय सोडल्याचा दाखला (xerox + Original T.C.) मूळप्रत.

६) मायग्रेशन सर्टिफिकेट मूळप्रत (Migration Certificate Original)
३ प्रति - झेरॉक्स.

७) विवाहित महिलांनी मॅरेज व गॅड्जेट सर्टिफिकेट (Marriage + Gadget Certificate) जोडावे.

८) शिक्षणास खंड असल्यास गॅप सर्टिफिकेट (Affidavit) जोडावे.

९) जातीचेप्रमाण पत्र जोडावे (आवश्यक असल्यास)

योगशास्त्र पदविका (Diploma in Yogashastra)

परीक्षा पद्धती - वार्षिक

कालावधी -- १ वर्ष

पात्रता -- १२ वी उत्तीर्ण किंवा १२ वी समकक्ष परीक्षा उत्तीर्ण

१० +२ स्वरकारमान्य अभ्यासक्रम (पूर्णवेळ) उत्तीर्ण

११ वी + १ वर्षाचा स्वरकारमान्य अभ्यासक्रम पूर्ण.

अभ्यासक्रम -- पुढील ५ विषय अभ्यासक्रमासाठी असून प्रत्येक विषयांची १०० गुणांची परीक्षा असून एकूण ५०० गुणांची परीक्षा आहे.

- १) संस्कृत भाषा अध्ययन
- २) योगशास्त्राचा इतिहास व मूलतत्त्वे
- ३) शरीर रचना व कार्य
- ४) योग अध्यापन शास्त्र
- ५) प्रात्यक्षिक

* हा अभ्यासक्रम पूर्ण करणाऱ्या विद्यार्थ्यांस कालिदास विद्यापीठाचे पदविका प्रमाणपत्र प्राप्त होते.

योगशास्त्र पदवी (B. A. Yogashastra) स्त्र पद्धती

परीक्षा पद्धत - स्त्र

कालावधी - ०६ स्त्र (३ वर्ष)

पात्रता - १२ वी किंवा समकक्ष परीक्षा उत्तीर्ण किंवा
१० +२ वर्ष सरकारमान्य पूर्णवेळ
अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला असावा
किंवा ११ वी (जुनी १० वी) +१ वर्षाचा
सरकारमान्य अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला वा.
हिंदी, इंग्रजीचे व्यवहारी ज्ञान आवश्यक.

गुणांची विभागणी - अंतर्गत गुण ४० बाह्य गुण ६०

योगशास्त्र पढ़वी - सत्र - १

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	
०१)	संस्कृत -	
	१) नीतिशतक (पहिल्या पाच पद्धती)	(गुण ४०)
	२) अभ्यास पुस्तकम्	(गुण २०)
०२)	योगशास्त्र - इतिहास व तत्त्वज्ञान -	
	१) योग व्याख्या गैबसमज इतिहास	(गुण ३०)
	२) अष्टांग योग - (सूत्रे व अर्थ)	(गुण ३०)
०३)	योग संप्रदाय -	
	१) भक्तियोग -	(गुण १०)
	२) कर्मयोग -	(गुण १०)
	३) ज्ञान योग -	(गुण १०)
	४) राजयोग -	(गुण १०)
	५) हठयोग -	(गुण १०)
	६) अखण्ड समग्र योग -	(गुण १०)
०४)	योग अध्यापन पद्धती -	
	१) पाठ योजना - वर्ग संचालन	(गुण ३०)
	२) योग प्रक्रिया शिकविणे व दुरुस्त करणे	(गुण ३०)
०५)	प्रात्यक्षिक -	
		(गुण ६०)

योगशास्त्र पदवी - स्त्र - २

अ.क्र.	अभ्यासक्रम विषय	
०१)	संस्कृत -	
	१) नीतिशतक (नंतरच्या पाच पद्धती)	(गुण ४०)
	२) अपविक्षितकारकम्	(गुण २०)
०२)	योगशास्त्र - इतिहास व तत्त्वज्ञान -	
	१) योगदर्शन व अन्य दर्शान्त	(गुण २०)
	पतंजलींचा काल, सूत्रकर्ता, पातंजल योगसूत्रांचे स्वरूप	
	२) सांख्य तत्त्वज्ञान -	(गुण ४०)
	निरीक्षर सांख्य व द्वैत	
	ईश्वर - योग सूत्रातील -	
	प्रणव, चित्तवृत्ती, चित्तविक्षेप, चित्तप्रसादन	
०३)	योग संप्रदाय--	
	१) प्राणसंयम, कुंडलिनी, मंत्र, लय शक्तिपात	(गुण ३०)
	२) ध्यान पद्धती	(गुण ३०)
	पतंजली, झेन, डायजॅमिक, विपश्यना,	
	भावातीत, प्रेक्षाध्यान	
०४)	योग अध्यापन पद्धती -	
	१) वयाप्रमाणे योगशिक्षण	(गुण ३०)
	१२-२०/२०-३०३०-४०/	

	४०-५०/५०-६०/६०-७०/७० च्या वर
	२) शिक्षणपद्धती, शैक्षणिक साहित्य (गुण ३०)
	१) शिक्षणपद्धतीचे प्रकार
	२) शिक्षण पद्धतीचे महत्त्व
	३) शैक्षणिक साहित्य
०५)	प्रात्यक्षिक - (गुण ६०)

योगशास्त्र पदवी - सत्र - ३

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	संस्कृत -
	१) कठोपनिषद् (वल्ली १ व २) (गुण ४०)
	२) भगवद्गीता (अध्याय १२) (गुण २०)
०२)	योग तत्त्वज्ञान --
	१) षट्दर्शन (गुण २५)
	(सांख्य, योग व पूर्वमिमांसा)
	२) पतंजली योगसूत्रे समाधिपाद(१ते२५) (गुण १५)
	३) हठप्रदीपिका - (प्रथम पाद) (गुण २०)
०३)	योगोपचार पद्धती--
	१) मूलतत्त्वे (गुण २०)
२	२) मज्जासंस्थेचे विकार व उपचार (गुण २०)
	३) तणावमुक्ती व योग (गुण २०)
०४)	शरीरशास्त्र -
	१) पेशी, अवयव व संस्था (गुण २०)
	२) संस्था-रचना व कार्य -
	अस्थि, रनायू, ध्वसन, अभिसरण, पचन (गुण ४०)
०५)	प्रात्यक्षिक - (गुण ६०)

योगशास्त्र पदवी - सत्र - ४

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	संस्कृत -
	१) गीता (अध्याय -२) (गुण ४०)
	२) श्वेतकेतु अरुणी कथा (छांदोग्य उपनिषद्) (गुण १०)
	३) याज्ञवल्क्य मैत्रेयी संवाद (बृहदारण्यक) (गुण १०)
०२)	योग तत्त्वज्ञान --
	१) षट्दर्शन -(न्याय, वैशेषिक वेदान्त) (गुण २५)
	२) पातंजल योगसूत्र (समाधिपाद २६ ते ५४) (गुण १५)
	३) हठप्रदीपिका - (द्वितीय उपदेश) (गुण २०)
०३)	योगोपचार पद्धती--
	१) हृदय विकार, उच्चरक्तदाब (गुण ६०)
	श्वसनाचे विकार, मधुमेह, स्थूलता
	पचनाचे विकार, डोकेदुखी संधिवात,
	क्वियांचे विकार, बालकांचे मनःस्वास्थ्य
०४)	शरीरशास्त्र -
	१) उत्सर्जन, मज्जा, अंतःस्त्रावी ग्रंथी, जनन संस्था (गुण २५)
	२) षट्कर्मे (गुण २०)
	३) नाडी विज्ञान, पंचप्राण, पंचकोष (गुण १५)
०५)	प्रात्यक्षिक - (गुण ६०)

योगशास्त्र पदवी - स्त्र - ५

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	संस्कृत -
	१) मेघदूत (पूर्वमेघ) (गुण ४०)
	२) भगवद्गीता (अध्याय -३) (गुण २०)
०२)	योगशास्त्र तत्त्वज्ञान --
	१) षट्दर्शन -(चार्वाक, बुद्ध) (गुण ३०)
	२) घेरंडसंहिता (गुण ३०)
०३)	योग प्रयोग--
	आयोजन व संचालन - १ महिन्याचा अभ्यासक्रम (गुण ६०) (एकूण ९ प्रकारांपैकी एक)
०४)	योग व स्वास्थ्य --
	१) आरोग्य संकल्पना (WHO) (गुण १५)
	आधी व्याधि व पंचकोष
	२) मानसशास्त्राची मूलतत्त्वे (गुण ३०)
	३) मन (गुण १५)
०५)	प्रात्यक्षिक - (गुण ६०)

योगशास्त्र पढ़वी - स्त्र - ६

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	संस्कृत -
	१) मेघदूत (उत्तर मेघ) (गुण ४०)
	२) विदुरनीति (प्रकरण -१) (गुण २०)
०२)	योगशास्त्र इतिहास --
	१) जैन दर्शन (गुण २०)
	२) हठप्रदीपिका - (प्रकरण - ३,४,५) (गुण ४०)
०३)	योग प्रयोग-- (योग संकल्पना व क्रियांचे उपयोग)
	१) आयुर्वेद (गुण १५)
	२) निसर्गोपचार (गुण १५)
	३) मानसशास्त्र (मनोविकार) (गुण १५)
	४) शारीरिक शिक्षण (गुण १५)
०४)	योग व स्वास्थ्य --
	१) मनः स्वास्थ्य व विकार (गुण ४०)
	२) योग व मनःस्वास्थ्य (गुण २०)
०५)	प्रात्यक्षिक - (गुण ६०)

योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी

(M. A. Yogashastra)

परीक्षा पद्धती - सत्र पद्धत (Semester Pattern)

कालावधी - ०४ सत्र (२ वर्ष)

पात्रता -- बी.ए. योगशास्त्र किंवा कोणत्याही शाखेचा
पदवीधर आणि कालिदास विद्यापीठाची योगशास्त्र
पदविका किंवा योग विद्या गुरुकुल संस्थेचा
योगशिक्षक पदविका वर्ग उत्तीर्ण.

परीक्षा -- अंतर्गत - ४० गुण

बाह्य - ६० गुण

योगशास्त्र पदव्युत्तर पदवी - सत्र-१

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	संस्कृत -
	१) रघुवंश प्रथम सत्र (गुण २५)
	२) कर्णभारम् (गुण २०)
	३) निबंध लेखन (गुण १०)
०२)	भारतीय दर्शन -
	१) जीव जगत ईश्वर अविद्या (गुण ३०)
	२) प्रमाण (व्याख्या - प्रमा व प्रमाण) (गुण ३०)
	प्रमाणांची संख्या व स्वरूप
०३)	तणा व नियंत्रण -
	१) योगाद्वारे तणाव नियंत्रण- तणावाचे प्रकार (गुण २०)
	२) ध्यान- (गुण २०)
	पतंजल, ज्ञेन विपश्यना प्रेक्षा, Cyclic Meditation, नादानुसंधान
	३) प्रार्थनेचे महत्त्व - (गुण २०)
	हिंदू, बौद्ध, जैन, ख्रिश्चन, शीख, मुस्लिम
०४)	योग संप्रदाय -
	१) गीता (अध्याय - ६ व १६) (गुण ३०)
	२) योग उपनिषद् (गुण ३०)
	अमृतनाद, तेजोबिंदू, योगतत्त्व
०५)	प्रात्यक्षिक -
	कृति ४ × १० (गुण ४०)
	मौखिक (गुण २०)

योगशास्त्र पदव्युत्तर- सत्र - २

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	१) भारतीय दर्शन -
	१) मोक्ष (गुण १५)
	२) जीवन्मुक्ति-(योगी, स्थितप्रज्ञ, अर्हत, बोधिसत्त्व)(गुण १०)
	३) सांख्य तत्त्वज्ञान -
	(प्रकृति, पुरुष, गुण, निर्मिती, सत्कार्यवाद, कैवल्य)(गुण १५)
	४) योग तत्त्वज्ञान (पतंजली) (गुण १५)
	व्याख्या, योगसांख्य संबंध, चित्तवृत्ति, क्लेश, चित्तप्रसादन
०२)	योगसूत्रे -
	१) प्रथम व द्वितीय पाद (गुण ६०)
	+ प्रथम पाद - व्यासभाष्य
०३)	योगोपनिषद् -
	१) शांडिल्य (गुण ३०)
	२) ध्यानबिंदू (गुण ३०)
	३) योगज्ञ - (गुण ३०)
	अरविंद, विवेकानंद, कृष्णामूर्ति, सत्यानंद, कुवलयानंद, शिवानंद, महेशयोगी, रजनीश, अर्यांगर, रामकृष्ण परमहंस
०४)	प्रायोगिक योग -
	१) शिक्षणांत योग (गुण २०)
	२) क्रीडाक्षेत्रात योग (गुण २०)
	३) योगोपचार पद्धती (गुण २०)
०५)	प्रात्यक्षिक - कृति ४ × १० + ४० + मौखिक २० = (गुण ६०)

योगशास्त्र पदव्युत्तर- सत्र - ३

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	अभिजात योगग्रंथाः --
	१) योगवशिष्टय (पूर्वार्ध) उपशम प्रकरण-७८, ९० (गुण २०)
	निर्वाण प्रकरण - २५
	२) पातंजल योगसूत्रे पाद - ३ (गुण २०)
	३) हठप्रदीपिका उपदेश - १ व २ (गुण-२०)
०२)	योग व तत्संबंधी शास्त्राणि --
	१) आयुर्वेद (गुण १५)
	२) निम्नगोपचार (गुण १५)
	३) रेकी व प्राणिक हिलिंग (गुण १५)
	४) यौगिक प्रक्रियांचे शरीरांतर्गत परिणाम (गुण १५)
०३)	संशोधन पद्धति -
	१) Research - definition, types, classification (Fundamental, Action & Applied) (गुण ३०)
	२) Selection of problems Review of literature, Hypothesis, synopsis, Abstract, Research COURSE (गुण ३०)
०४)	आयोजित योग -
	१) उद्योगधंदांकृता योग (गुण १५)
	२) नाडी, प्राण, यौगिक आहार (गुण १५)
	३) महिलांकृता योग (गुण १५)
	४) योग समुपदेशन (गुण १५)
०५)	प्रात्यक्षिक -
	चार प्रक्रिया - प्रत्येकी १० गुण (गुण ४०)
	मौखिक (गुण २०)

योगशास्त्र पढव्युत्तर- सत्र - ४

अ.क्र.	अभ्यासक्रम
०१)	सांप्रदायिक - योगग्रंथा --
	१) योगवशिष्टय उपसम प्रकरण- ११, १२, १३
	निर्वाण प्रकरण सत्र - १२६ (गुण २०)
	२) पातंजल योगसूत्रे पाद - ४ (गुण २०)
	३) हठप्रदीपिका उपदेश - ३ व ४ (गुण-२०)
०२)	पाश्चात्य मानसशास्त्र --
	१) Introduction & Principles of Psychology (गुण १५)
	२) Sigmund Freud, Karl Jung & Adler (गुण १५)
	३) Necrosis, Psychosis, Frustration Depression (गुण १५)
	४) Personality concept & traits (गुण १५)
०३)	योग संशोधन -
	१) Meaning, nature, need & scope of Research (गुण १५)
	२) Yoga Research in India, Yoga Journals (गुण १५)
	३) Yoga Research Report Preparation (गुण १५)
	४) Thesis Format (गुण १५)
०४)	योगचिकित्सा तथा अन्य चिकित्सा -
	१) मसाज (गुण १०)
	२) Mud Therapy - (गुण १०)

	३) Magnet Therapy -	(गुण १०)
	४) Chromo Therapy -	(गुण १०)
	५) Fasting Therapy -	(गुण १०)
	६) Hydro Therapy -	(गुण १०)
०५)	प्रात्यक्षिक -	(गुण ६०)
	१) प्रक्रिया - ४, प्रत्येकी १० गुण (गुण ४०)	
	२) मौखिक (गुण २०)	
	Dissertation	(गुण ४०)